

اثرات و فواید تربیتی ادبیات کودکان و نوجوانان

محمد حسینی

چون که با کودک سروکار تفتاد

پس زبان کودکی باید گشاد

وبه همین دلیل بزرگسالان اندر زهای اخلاقی و تجربیات زندگی خود را با زبانی ساده برای کودکان بازگو نموده اند و همچنین از سالهای دور، علما و دانشمندان از قصه و شعر به عنوان وسیله تربیتی یاد کرده اند.

اما از زمانی که انسانها پی بردند برای رشد و تربیت کودکان بایستی با آنها ارتباط قوی و مؤثر برقرار کرد و از تاءثیر ادبیات کودکان و نوجوانان

هزاران سال است که بزرگترها برای خردسالان، سرگذشتها، خاطرات و داستانهای شیرین را که خود شنیده یا دیده بودند، تعریف کرده اند تا اندوخته تجربیات آنان افزون گردد. سالهای سال است که مادران، لالاییهای دلنشین و اشعار زیبا را در گوش فرزندان خود زمزمه کرده اند. مدتهاست، بشر می داند که

اجتماعی، عقلانی و اخلاقی) یاری می دهد و زمینه رشد آنان را فراهم می سازد.

ب - هنرمندانه است، از آن رو که پیام آنان بر محملی زیبا و دلنشین قرار دارد.

ج - عالمانه است، برای آن که نویسنده ادبیات کودکان و نوجوانان مخاطبانش را می شناسد، از نیازهای آنها و رغبتهایشان آگاه است و با خصوصیات روانی، ذهنی و عاطفی آنان در مراحل مختلف رشد آشناست.

بنابراین "ادبیات کودکان و نوجوانان" حاصل تلاش هنرمندانه ای است که در قالب کلام عرضه می شود و با زبان و شیوه های مناسب و درخور فهم کودک یا نوجوان او را به سوی "رشد" هدایت می کند.^۴

از آنچه گذشت، بر می آید که ادبیات کودکان و نوجوانان به مثابه بخشی از کل نظام تربیتی کشور است، بخشی که مهم و درخور توجه است و بنابراین، هدفی سواى آن را ندارد، بلکه اهداف آن در جهت اهداف غایی نظام تربیتی قرار دارد و همچنین می بایست در راهی گام بردارد که نظام تربیتی آن را می پیماید.

در مجموع اهداف ادبیات کودکان و نوجوانان عبارتند از:

الف - لذت بهره وری کامل از دوران کودکی و نوجوانی را به کام مخاطبش بریزد.

ب - کودکان و نوجوانان را برای داشتن آینده ای بهتر و رویارویی با بن بستهای زندگی آماده سازد.^۵

بدین سان هم به "حال" کودک - این که کودک می بایست کودکی کند - توجه دارد زیرا کودکی بخشی از مراحل زندگی انسان است و نباید آن را فدای بخشهای دیگر کرد و در عین حال به آینده کودک نظر دارد یعنی این که

در ایجاد این ارتباط سازنده آگاه شدند و نقش حساس آن را در تعلیم و تربیت نوباوگان تجربه کردند، مدت زیادی نمی گذرد.

کودکان و نوجوانان به عنوان انسانهایی که در مراحل پایین تر رشد قرار دارند، برای گسترش و توسعه تجربیات خود و نیز فهم و درک بیشتر از جهان پیرامون خویش، نیازمند برقراری ارتباط با دیگران هستند. مقصود از ارتباط به طور کلی عبارت است از "فرایند انتقال پیام از فرستنده به گیرنده، مشروط بر آنکه محتوای مورد انتقال از فرستنده به گیرنده منتقل شود و بالعکس".^۳

کودکان و نوجوانان برای رشد تواناییهای خود و شناخت بیشتر از محیط، گاه نقش گیرنده پیام را دارند و گاه نقش فرستنده را و در جریان این بده وستان پیامهای گوناگون (چه از لحاظ محتوی و چه از لحاظ نوع و شکل) اندوخته تجربیات خود را افزون می سازند.

در گذشته ها والدین و پدربزرگها، مادر - بزرگها، نزدیکان کودک و معلمان نقش مهمی در برقراری این ارتباطها داشتند، اما امروزه با پیشرفت جوامع و گسترش دامنه ارتباطات منابع دیگری به آنها افزوده شده است. از جمله این منابع "کتاب" است یعنی کتابهایی که برای کودکان و نوجوانان نوشته می شود و یا به عبارت دقیق تر نویسندگانی که برای کودکان و نوجوانان آثاری را خلق می کنند که حاصل کار آنان ادبیات کودکان و نوجوانان نام می گیرد.

ارتباطی که نویسنده ادبیات کودکان و نوجوانان با مخاطبانش برقرار می کند، دارای سه ویژگی است که عبارتند از:

الف - هدایتگرانه است، زیرا مخاطباننش را در مسیر رشد در جنبه های گوناگون (عاطفی و

وهیچ شبکه تلویزیونی یافت نمی شود که برنامه‌ای برای کودکان و نوجوانان تدارک‌نדיده باشد. تئاترهای بزرگی که از آن یاد کردیم در این گروه سنی، شدیدتر و عمیقتر است و این به تجربه ثابت شده است.

"امروزه در دورانی به سومی بریم که رسانه‌های همگانی نه تنها از وسایل مهم رشد اقتصادی، بلکه از ابزارهای بسیار مؤثر رشد فکری و روانی افراد جامعه، بویژه کودکان و نوجوانان به شمار می‌روند... در واقع رسانه‌های همگانی مکمل مدرسه هستند و هنگامی دارای اثر مطلوبی خواهند بود که به طور شایسته‌ای تنظیم شوند."
رادیو، تلویزیون و سینما اثرهای زیادی -

مثبت یا منفی - بر مخاطبان خود بویژه گروه‌های سنی پایین تر دارند، بنابراین سازندگان این بخش از برنامه‌های رادیو و تلویزیون می‌بایست در مورد ادبیات کودکان و نوجوانان آگاهی‌های لازم را داشته باشند و در ساختن کارتون‌ها، نمایشها، داستانها و بخشهای دیگر، آثار نویسندگان برجسته کودکان و نوجوانان، دستمایه کار آنان قرار گیرند و همچنین از دیدگاه تربیتی خوبی برخوردار باشند. در غیر این صورت برنامه‌های ضعیف و حتی زیانبار ساخته خواهد شد.

بسیار مشاهده شده است که برنامه‌هایی که از رادیو و تلویزیون پخش شده از لحاظ محتوی و تکنیک‌های فنی و هنری بسیار ضعیف بوده است. این آثار جدا از اینکه مورد استقبال بچه‌ها واقع نمی شود، ممکن است تئاترهای زیانباری بر شخصیت کودکان به جای گذارد.

در سینما و تئاتر واقعیت به همین گونه است. در سالهای اخیر شاهد بوده ایم که فیلمهای سینمایی بسیاری برای کودکان و

کودک، تحقیقا " این مراحل را طی می کنند و باید بعدها در جامعه حضوری فعال داشته باشد، پس می بایست، برای آینده آماده شود.

ادبیات کودکان و نوجوانان امروزه، در کشورهای جهان بسیار مورد توجه واقع شده است و به عنوان بخشی از نظام تربیتی جایگاه رفیعی پیدا کرده است، به طوری که در سراسر جهان کنفرانسهای جهانی، منظره‌ای و ملی بسیاری در این مورد برگزار می گردد، مقالات و کتابهای گوناگون درباره آن چاپ و منتشر می شود و از آثار و منافع توسعه و گسترش کتابهای مفید و مخصوص کودکان و نوجوانان، بحثهای بسیاری به میان می آید.

در دنباله بحث به تئاتر و تئاترهای سودمندیهای ادبیات کودکان اشاره می کنیم، و این امر را با بررسی تئاتر ادبیات کودکان، بر رادیو، تلویزیون و سینما آغاز می نمایم.

تئاتر ادبیات کودکان و نوجوانان بر رادیو،

تلویزیون و سینما

با گسترش رسانه های گروهی، دامنه ارتباطات بسیار وسیع شده است. این وسایل چنان تئاتر عظیمی در اجتماعات به جا نهاده اند که نمی توان آن را انکار کرد. این وسیله ها، بویژه رادیو، تلویزیون و سینما، به دلیل ارتباط سهل و آسانی که با شنوندگان و بینندگان خود برقرار می نمایند، پیامهای خود را براحتی منتقل می کنند و این پیامها تئاترهای شگرفی به دنبال دارد.

یکی از گروههای سنی که مخاطبان اروپا قرص این وسیله‌ها را تشکیل می دهند، کودکان و نوجوانان هستند. امروزه هیچ ایستگاه رادیویی

می گیرند، اهمیت این اثر دوچندان می شود. نویسنده کتاب "روان شناسی تربیتی" به این موضوع این گونه اشاره دارد: "ظاهراً" مدلهایی که از طریق وسایل ارتباط جمعی عرضه می شود، اکتساب رفتار را تسهیل می کند. "باندورا" دریافت که وقتی مدلهایی پرخاشگر در فیلم عرضه می شوند، کودکان از آنها تقلید می کنند. "باندورا" و "میشل" دریافتند که وقتی کودکان بدانند یک مدل چگونه باید مسأله روبرو شده است از او تقلید می کنند، حتی اگر آنچه راکه مدل انجام داده است فقط به وسیله نوشته‌هایی وصف شود که مورد مطالعه مقلد است." ۷.

همانندسازی نیز یکی دیگر از مکانیزمهای روانی انسان است که در دوران کودکی اهمیت بیشتری نسبت به تقلید دارد. در این حالت، فرد عمیق تر از تقلید، از رفتارها و شخصیتها تأثیر می پذیرد. در همانند سازی گرایشها، نگرشها و رفتارها از شخص الگو - که باید واجد خصوصیات باشد - گرفته می شود و درونی می گردد، یعنی آموخته می شود، به طوری که

نوجوانان ساخته شده است که در میان آنها آثار موفق و ناموفق را دیده ایم. در واقع کارگردان نیز می بایست آگاهی کامل از خصوصیات کودکان و نوجوانان داشته باشد و فیلم نامه این گونه فیلمها نیز باید منطبق با ویژگیهای ادبیات کودکان و نوجوانان باشد و یا آثار ادبی مخصوص این گروه سنی را اساس کار خود قرار دهد. در این صورت فیلمها و تئاترهای سودمندی برای کودکان و نوجوانان روی اکران و صحنه ها خواهد رفت.

نقش الگوپردازی ادبیات کودکان و نوجوانان

خواه و ناخواه کودکان و نوجوانان تقلید می کنند و این امری گریز ناپذیر است. همان گونه که "باندورا" با تحقیقات خود نشان داده است کودکان از الگوها رفتارهایی را فرامی گیرند و آن را تکرار می کنند.

الگوگیری به شیوه های گوناگونی صورت می گیرد که یکی از آنها، تقلید رمزی یا سمبلیک است که نام دیگر آن الگوسازی کلامی است. بعضی با سرمشق قرار دادن یک رفتار از راه ارتباط کلامی، بدون مشاهده مستقیم، آن رفتار را مورد تقلید قرار می دهند.

مثلاً "شخص با مطالعه شرح حال یک قهرمان از بعضی رفتارهایی که موجب شهرت او شده است، تقلید می کند، بدون آن که رفتار واقعی را مشاهده کرده باشد.

ادبیات کودکان و نوجوانان، با پرداختن شخصیتهای قصه ها و سرگذشتهای کودکان و نوجوانان الگوهای کلامی ارائه می دهد. اگر بپذیریم که رادیو، تلویزیون، سینما و تئاتر کودک از منابع ادبی ویژه کودکان و نوجوانان بهره

اورا در خلق آثار بدیع و روشهای جدید در حل مسائل زندگی یاری می‌کند. موريس دُبس، مربی فرانسوی، یکی از جنبه‌های اساسی تربیت در دورهٔ کودستان را تربیت تخیل می‌داند و به زعم وی قوهٔ تخیل آدمی، بیشتر از "هوش" انسان را از حیوان متمایز می‌کند و یکی از وسیله‌های مفید در پرورش قوهٔ تخیل کودک داستان است. همچنین بسیاری از مربیان بزرگ داستان‌سرایی را یکی از فعالیتهای لازم برای کودکانها بر شمرده‌اند، البته نه هر داستان، داستانهای دلنشین و سرشار از عاطفه و صمیمیت، نه داستانهای ترس‌آور و وحشتناک و ...

اگر شناخت ذوق هنری کودکان را از جمله وظایف هر نظام تربیتی بدانیم، در این صورت، ادبیات کودکان و نوجوانان به عنوان بخشی از نظام تربیتی در این راه نقش مؤثری دارد. کودکان و نوجوانان با مطالعهٔ آثار ادبی، تحت تأثیر آن قرار می‌گیرند و به‌انگیزهٔ آن به‌سوی

فرد خود را به جای دیگران حس می‌کند. در این روش، نیاز به آموزشهای خاصی نیست بلکه این عمل خود به خود انجام می‌شود و جاذبه و کششی که در الگو وجود دارد، نقش اساسی را ایفا می‌کند. حتی بنا بر عقیدهٔ بعضی روانکاوها همانندسازی، ناخودآگاه صورت می‌گیرد و به همین دلیل از اهمیت والایی برخوردار است. کودکان و نوجوانان به دلیل جذب و کششی که در شخصیت‌های داستانها و فیلمها وجود دارد با بعضی ویژگیهای شخصیتی آنان همانندسازی کرده، رفتاری را فرامی‌گیرند و تکرار می‌نمایند. همانندسازی در جنبه‌های مثبت و منفی شخصیت الگو صورت می‌گیرد، به همین سبب آثار ادبی ویژهٔ کودکان، فیلمها و نمایشها باید بدور از بدآموزی باشد و شخصیت‌های موردعلاقهٔ بچه‌ها نباید دارای صفات زشت و رفتارهای ناپسند باشند، مگر اینکه در طول داستان دچار تحول مطلوب گردند.

اثر ادبیات کودکان و نوجوانان در پرورش تخیل
و ذوق هنری

تخیل یکی از ویژگیهای بارز دوران کودکی و حتی نوجوانی است، گاه دامنهٔ تأثیر آن چنان زیاد است که منجر به دروغگویی در کودکان می‌شود. وجود بازیهای خیالی دوران کودکی جلوهٔ دیگری از تخیل است.

بعضی بر این اعتقاد هستند که تخیل در تربیت کودکان نقشی ندارد و حتی مزاحم نیز هست، یعنی از نیروهای مفید در تربیت نیست، زیرا تخیل فرد را از دنیای واقعیات بسد دور می‌سازد. اما باید توجه داشت پرورش قوهٔ تخیل فرد - تخیل سازنده و فعال، نه تخیل انفعالی -

فعالیت‌های هنری ترغیب می‌شوند و بدین سان در هنگام این فعالیتها استعداد‌های مختلف آنان شناخته می‌شود و پرورش می‌یابد.

از دیدگاه دیگر، اگر محیط از عوامل اساسی شکوفایی استعدادهاست، وجود آثار متنوع ادبی مخصوص کودکان و نوجوانان، موجب غنای محیط و در نتیجه رشد و شکوفایی ذوق هنری کودکان می‌شود.

مصطفی رحماندوست، شاعر کودکان، درباره اهمیت شعر در پرورش ذوق هنری آنان می‌گوید: "هر شعری حکایت از یک نگاه تازه دارد، خلاقیتی است در ترکیب کلمه‌ها، رساندن معنی‌ها، دادن تصویرها، به همین دلیل می‌تواند قدرت خلاقیت‌های هنری و ادبی مخاطبانش را تقویت کند. بی‌شک درست خواندن شعر، هم به غنای حس دریافت موسیقی بچه‌ها کمک می‌کند و هم ذوق ادبی و هنری خواننده‌اش را قدرت می‌بخشد و پرورش می‌دهد." ۱۰

از این رو، ادبیات کودکان و نوجوانان برانگیزاننده کودک به فعالیت‌های هنری است و وجود پاک او را از نغمه‌های شیرین و روح افزا لبریز می‌سازد و او را سرشار از تحرک و نشاط می‌کند. با این کار چشمه ذوق هنری کودک و نوجوان به جوش خواهد آمد.

ادبیات کودکان و تغییر نگرشها

نگرشها و طرز فکرها جریان‌هایی هستند جهت دهنده، که فرد آنها را از محیط کسب می‌کند. نگرشها مستقیم یا غیر مستقیم بر رفتار فرد اثر می‌گذارند. "یک طرز فکر عبارت از یک موضع گیری قبلی برای انجام عملی مثبت یا

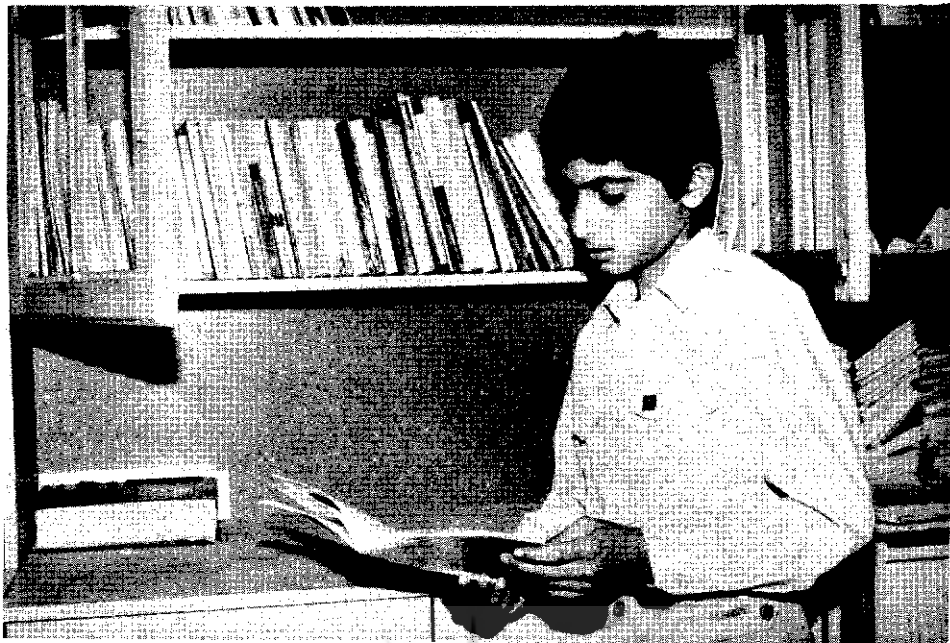
منفی، نسبت به اشخاص، اشیاء، آراء و حوادث است... طرز فکرها جریان‌های رجحانی نیز هستند که من به وسیله آنها، اشخاص، مکانها، حوادث یا اشیاء را به طریق مثبت یا منفی ارزشیابی می‌کنم." ۱۱

کودکان و نوجوانان حالت پذیرندگی بیشتری نسبت به بزرگسالان دارند و از محیط بیشتر تأثیر می‌گیرند. هر چه عوامل محیطی قوی‌تر باشد تأثیر آن در طرز فکر کودکان بیشتر و شدیدتر است. جذابیت‌هایی که ادبیات کودکان نزد مخاطبانش دارد، باعث ایجاد طرز فکرها و نگرشها و حتی تغییر آنها به سوی امور مثبت یا منفی می‌شود.

"اثر کتاب در عوض کردن نگرشها و طرز تلقیها از دیر باز شناخته شده است. "ای - ب - جاکسون" و "جان بیچر" توانستند با کتاب، عقیده گروهی از دانش آموزان چهارده ساله را (در جهت منفی) نسبت به سیاهان دگرگون کنند! "ف - ل - فیش" نشان داد که توانسته طرز تلقی عده‌ای از دانش آموزان کلاس پنجم را نسبت به سرخپوستان (در جهت منفی) عوض کند." ۱۲

به سبب این تأثیر است که یک روش درمانی به نام "کتاب درمانی" ابداع شده است. استفاده از کتاب در کاهش ناراحتیهای بیمار و یا به خواب کردن او، سالها قبل در بیمارستانهای مسلمانان استفاده می‌شد. اما بحث کتاب درمانی تاریخچه طولانی ندارد و در اروپا آغاز شده است.

تشویق فرد به مطالعه، یک اثر هنری زیبا و دلنشین، اثرهای مطلوبی در کاهش تنشها و ناراحتیهای او دارد و کتاب درمانی با انتخاب آثار خوب و مناسب و تشویق بیماران به مطالعه

در محیط، کسب می کنند. یکی از این منابع رسانه های گروهی و کتاب است. در صورتی که، یک اثر ادبی ویژه کودکان هنرمندانه و براساس روان شناسی و اصول تربیتی خلق شده، پیام آن تا اعماق جان آنان نفوذ می کند و تغییرات مطلوبی در استحکام و توسعه مبانی ارزشها را در پی خواهد داشت.

شعر از بار عاطفی و احساساتی فراوانی برخوردار است و در صورتی که زمینه ذهنی لازم در مخاطب باشد، احساسات و عواطف شاعر به خواننده منتقل می شود و از این راه تائیرهای مطلوبی در خواننده اش به جا می گذارد. از این روست که "شعر درمانی" شیوه دیگری است که مورد توجه متخصصین قرار گرفته است.

شعر و سرودهای دلنشین، فشارهای عاطفی و روانی و ناراحتیهای حاصل از مشکلات کودکان را کم می کند و اثرهای مطلوب تربیتی فراوان به دنبال دارد. "از دیگر اثرات اشعار و قطعات ادبی، توسعه بینش و بصیرت، بسط و استحکام

آنها در پی این نتایج است. به عبارت دیگر تغییر نگرشهای مثبت که باعث کاهش فشارهای روانی بیماری می شود، هدفی است که کتاب درمانی به دنبال آن است. اثر کتاب درمانی بر کودکان و نوجوانان بیشتر است و عمیق تر، زیرا کودکان به علت کمی تجربیات، تائیر پذیری بیشتری نسبت به بزرگسالان دارند. تحقیقات و مطالعات پژوهشگران نشان داده است که از کتاب می توان در کاهش مشکلات روانی کودکان استفاده کرد. "کودکان به دلایل گوناگون دچار مشکلات عاطفی از قبیل ترسهای مرضی (فوبیا)، افسردگی، اضطراب و... می شوند... مطالعات و تحقیقات متعدد، سودمندی کتاب را در تقلیل این گونه ناراحتیها نشان داده اند. "ج-وبستر" برای رفع مشکل یک گروه چهل نفری از دانش آموزان کلاس اول ابتدایی که سی و پنج نفر از آنها از ناریکی و پنج نفر آنها از سگ می ترسیدند، از کتاب استفاده کرد." ۱۴

کودکان ارزشها را از منابع مختلف موجود

مبانی ارزشی و اعتقادی، ایجاد گرایش‌های مطلوب و سازنده است که می‌تواند در بازسازی رشد و سلامت شخصیت فرد نقش مؤثری داشته باشد." ۱۵.

ادبیات کودکان و نوجوانان و تربیت غیرمستقیم

روش غیرمستقیم در مقابل روش رسمی یا مستقیم قرار دارد. در این شیوه به وسیله فعالیت‌های دلپذیر و مورد پسند، کودک اطلاعات، رفتارها و یا ارزش‌هایی را فرامی‌گیرد. زمینه کلی فعالیت‌های تربیتی که به روش غیرمستقیم اجرا می‌شود بر اساس رغبت‌ها و نیازهای کودک استوار شده است. توجه به رغبت‌های کودکان و تاءثیر آموزش و پرورش در افکار تربیتی "روسو" ، "پستالوزی" و "هربارت" دیده می‌شود که "درگارمو" و "جان دیویی" با تعدیلهایی بر آن تاءکید کردند.

یادگیری غیرمستقیم، شیرینتر و عمیقتر است، بنابراین در تعلیم و تربیت کاربرد فراوانی دارد. این تاءثیر عمیق علت‌های گوناگونی دارد که از آن جمله‌اند:

"برخورداری از کشش و گیرایی بیشتر و داشتن جنبه تفریحی و سرگرم کننده.

— بهره مندی فرد از آزادی بیشتر در مقایسه با روش‌های رسمی که اغلب جنبه اجباری دارد.

— لذت و گیرایی خاص ناشی از نقش فعال فرد و فهم منظور نهفته در اثر و یافتن مطالب، پیام‌ها و هدف‌های ارائه شده در آثار هنری.

— محسوس نمودن و عینیت بخشیدن بیشتر به مفاهیم کلی و نامحسوس (به گونه‌ای گیرا و قابل تحمل) ۱۶.

این خصوصیات در ذات ادبیات کودکان و نوجوانان وجود دارد، از یک سو، جنبه‌های مختلف ادبیات کودکان و نوجوانان (داستان، شعر، قطعه، مقاله و...) گیرایی بسیاری در نزد این گروه دارد، از سوی دیگر در انتخاب و مطالعه این آثار، کودک از آزادی نسبی برخوردار است و از جهت سوم کودک با مطالعه این آثار، در پی یافتن مفاهیم و پیام‌های نهفته در آن برمی‌آید. این نوع یادگیری — که کودک مستقلاً انجام می‌دهد — موجب تحریک روح تحقیق و اکتشاف و کنجکاوی در او می‌شود و احساس می‌کند، به تنهایی می‌تواند مفهومی را دریابد و این بر انگیزنده فرد به مطالعه بیشتر است. همچنین، به گونه عینی و ملموس تر ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی و مفاهیم عالی را با خواندن آثار تجربه می‌کند و با افکار و عقاید دیگران، با احوال گذشتگان، با طبیعت و جهان شگفت انگیز پیرامون خود آشنایی شود و نکته‌های فراوان می‌آموزد و حظ بسیاری می‌برد.

همان کودکی که بسیاری از اوقات با سردی به استقبال مطالب درسی می‌رود و به کندی آنها را فرامی‌گیرد، دست و پا می‌شکند برای رسیدن به کارتونها و نمایش‌های جذاب تلویزیون، سراپا شوق می‌شود برای شنیدن داستانها، با تمام وجود گوش می‌سپارد به شعرهای زیبای کودکان و شادمانه تکرار می‌کند، اشعار و قصه‌ها را. این تفاوت از زمین تا آسمان از کجا ناشی می‌شود؟ پاسخ به این سؤال روشن است، علایق و رغبت‌های کودکان است که او را به این سو می‌کشاند و این مطلبی است که اساس کار روش غیرمستقیم است.

جاذبه جادویی قصه و شعرو... از سویی

برخوردار باشد، رشد زبان کودکان را تسهیل می کند و ادبیات کودکان و نوجوانان با محتوای غنی خود از لغات و واژه ها و مفاهیم، از عوامل تسهیل کننده رشد زبان کودک به شمار می آید. کودکی که داستانها و شعرها و مثل ها...

را می شنود و آنها را با زبان شیرین کودکانسه تکرار می کند و مورد تشویق اطرافیان واقع می شود، گنجینه لغاتش گسترش می یابد و در به کار بردن مفاهیم و واژه ها ماهرتر می شود. همچنین کودکی که توانایی خواندن پیدا کرده است با مطالعه آثار مخصوص خود واژه های جدید را یاد می گیرد و با کاربرد آنها آشنا می شود.

آثار سودمند تربیتی ادبیات کودکان و نوجوانان بسیار است و به موارد بالا می توان نمونه های دیگری اضافه کرد، ولی این امر به یک بررسی و تحقیق وسیعتر و عمیقتر نیاز دارد. در هر صورت، شایسته است که مسوولان به ادبیات کودکان و نوجوانان توجه بیشتر نمایند و اولیاء و مربیان نیز در انتخاب کتاب برای فرزندان و دانش آموزان دقت لازم را به خرج دهند.

و علائق کودکان به شنیدن و دیدن و تجربه کردن، از سویی دیگر، اهمیت ادبیات کودکان را به مثابه ابزاری ارزشمند برای آموزش مفاهیم و ارزشها و پرورش جنبه های گوناگون شخصیت کودکان و نوجوانان، روشن می سازد.

کودکان در مراحل گوناگون رشد به مقتضای این مراحل، رغبتها و علائق مختلفی را دارند، اما چیزی که از علاقه به آن کاسته نمی گردد، شنیدن و خواندن داستانها و شعرها و دیدن فیلمها و نمایشهاست و حتی این علاقه باشدت به دوران بزرگسالی منتقل می شود.

ادبیات کودکان و نوجوانان و رشد زبان

زبان یکی از تواناییهای ذاتی انسان است که بعضی از فلاسفه آن را تنها ویژگی متمایز کننده انسان با حیوان می دانند. آموختن زبان کاری شگرف و سترگ است، حیرت آوراینکه کودک آدمی - در فرهنگ که پرورش یابد - از عهده آن بخوبی برمی آید.

در باره رشد زبان، زبان شناسان و روان شناسان نظریات مختلفی دارند. بعضی از دانشمندان به تواناییهای ذاتی انسان اهمیت می دهند و به عوامل محیطی کمتر توجه می کنند. اما "سایر نظریه پردازان معتقدند که رشد زبان بستگی به گرایشهای ذاتی شخص به فعالیت و ساختن و نیز پردازش داده های شناختی و استعدادهای انگیزی دارد. مطالعات تحقیقی نشان می دهد که درون داده های محیطی متفاوت رشد زبان را تسهیل می کنند ولی شاهدی براین نیست که برای فراگیری زبان، آموزش خاصی لازم است." ۱۷

بنابراین هرچه محیط از محتوای غنی تری

منابع:

- ۱ - مولوی
- ۲ - دانشمندانی چون افلاطون ، امام محمد غزالی و خواجه نصیرالدین طوسی
- ۳ - احدیان ، محمد ، مقدمات تکنولوژی آموزشی ، چاپ سوم ، شرکت بین المللی نشرو تبلیغ ، صفحه ۵۰
- ۴ - همان منبع ، صفحه ۱۴
- ۵ - رحماندوست ، مصطفی ، ادبیات کودکان ونوجوانان ویژه مراکز تربیت معلم ، وزارت آموزش و پرورش ، تهران ، ۱۳۶۹ ، صفحه ۱۳
- ۶ - پارسا ، محمد ، روان شناسی رشد کودک ، انتشارات بعثت ، تهران ، ۱۳۶۸ ، صفحه ۷۸
- ۷ - مک دانلد ، فردریک ، ج ، روان شناسی تربیتی ، ترجمه زهره سرمد ، دانشگاه تهران ، تهران ، ۱۳۵۵ ، صفحه ۱۳۱
- ۸ - صفاتی چون "نیرومندی و قدرت" و "عشق و علاقه مندی" ، برای کسب اطلاع بیشتر به کتاب روان شناسی کودک ، نوشته دکتر سیروس عظیمی مراجعه نمایید .
- ۹ - دبس ، موریس ، مراحل تربیت ، ترجمه علی محمد کاردان ، دانشگاه تهران ، تهران ، ۱۳۷۰ ، صفحه ۹۳
- ۱۰ - رحماندوست ، مصطفی ، ادبیات کودکان ونوجوانان ویژه مراکز تربیت معلم ، وزارت آموزش و پرورش ، تهران ، ۱۳۶۹ ، صفحه ۶۲
- ۱۱ - مک دانلد ، فردریک ، ج ، روان شناسی تربیتی ، ترجمه زهره سرمد ، دانشگاه تهران ، تهران ، ۱۳۵۵ ، صفحه ۱۱
- ۱۲ - محمود گلزاری "کتاب درمانی" قلمرو ادبیات کودکان ، شماره اول (پاییز ۱۳۶۶) ، صفحه ۷۹
- ۱۳ - رهگذر ، رضا ، و اما بعد ، حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی ، تهران ، ۱۳۶۶ ، صفحه ۱۴
- ۱۴ - گلزاری ، محمود "کتاب درمانی" قلمرو ادبیات کودکان شماره اول (پاییز ۱۳۶۶) ، صفحه ۷۷
- ۱۵ - میرزابیگی ، علی ، نقش هنر در آموزش و پرورش و بهداشت روانی کودکان ، مدرسه ، تهران ، ۱۳۷۰ ، صفحه ۱۰۳
- ۱۶ - همان منبع ، صفحه ۷۷
- ۱۷ - ماسن ، پاول هنری و دیگران ، رشد شخصیت کودک ، ترجمه مهشید یاسایی ، نشر مرکز ، تهران ، ۱۳۶۸ ، صفحه ۲۵۰